

Program LEADER ČR - nástroj pro rozvoj venkova

Program LEADER Czech Republic – Tool for Rural Development

Gabriela Pavlíková¹

¹Sociologická laboratoř, Katedra humanitních věd, PEF, Česká zemědělská univerzita v Praze, Kamýcká 129,
165 21 Praha 6 – Suchbátka
pavlikovag@pef.czu.cz

Anotace. Rozvoj venkovských oblastí je dlouhodobě cíleně podporován ve vyhlášených evropských i národních programech. Od roku 2004 byl v České republice, kromě již tradičního Programu obnovy venkova (POV), spuštěn nový národní program zaměřený na rozvoj venkova s názvem LEADER ČR. Program LEADER ČR v gesci Ministerstva zemědělství byl vytvořen na platformě fungování Iniciativy LEADER v zemích EU. Cílem příspěvku je přinést přehled o fungování tohoto programu.

Klíčová slova: venkov, rozvoj venkovských oblastí, Iniciativa LEADER, Program LEADER ČR, místní akční skupina (MAS)

Annotation. Development of rural areas has for long time been supported in all announced European and national programs. In 2004, the program LEADER CR was started in the Czech Republic. The objective of this program is, along with the already traditional Program of Rural Renewal, to support development of rural areas. LEADER CR run by the Ministry of Agriculture was created on the platform of the LEADER Initiative in countries of EU. The aim of this contribution is to bring an overview on functioning of this program.

Key words: rural areas, development of rural areas, LEADER Initiative, Program LEADER CR, Local Action Group (LAG)

1 Úvod

Koncepce rozvoje venkova nebyla v 90. letech 20. století na národní úrovni řešena samostatným strategickým dokumentem, ale byla součástí přístupů realizovaných v rámci politiky regionálního rozvoje. Ty se komplexně zaměřovaly na rozvoj celého území (regionu). Ministerstvo zemědělství (MZe), jehož zaměření činností je také úzce provázáno s venkovem, se v té době primárně zaměřovalo především na řešení agro-potravinářské problematiky. Zásadním rozvojovým nástrojem pro obnovu a rozvoj venkovských oblastí byl ze strany Ministerstva pro místní rozvoj (MMR) vyhlášený Program obnovy venkova (POV).¹ Ten byl spuštěn již na začátku 90. let (od r. 1991) a vypisování dotačních titulů (DT) v rámci tohoto programu trvá doposud. V průběhu let došlo ke změně struktury a počtu vyhlášených dotačních titulů, s ohledem na proměny potřeb rozvoje venkovských oblastí.² Tento program se během doby svého trvání setkal s velkým ohlasem ze strany subjektů působících na venkově, které z něho mohou čerpat finanční prostředky na obnovu a rozvoj (obce, svazky obcí).

---

¹ POV byl dle usnesení vlády z 11.11.1998 č. 730 novelizován. Zajišťoval provádění Programu obnovy vesnice (věcně navazoval na Program obnovy vesnice, vládní projednání proběhlo 29.5.1991). Od r. 2004 je tento program realizován souběžně na národní i krajské úrovni. MMR ho od r. 2006 vyhláší s názvem Podpora obnovy venkova. Kraje dle usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu č. 793/2003 pod názvem Program obnovy venkova (POV).

² V r. 2009 bylo na základě schválených Zásad programu - Rozhodnutím ministra č. 216/2008 z 28.11.2008 vyhlášeno 5 dotačních titulů. Znění jednotlivých DT je uvedeno na www.mmr.cz/regionalni-politika/dotace-a-programy.

Dotace, které stát prostřednictvím uvedeného programu uvolňoval na tuto oblast, byly po řadu let jediným zdrojem cílené podpory. Rozsah vyplácené dotační podpory na revitalizaci a rozvoj nemohl vyřešit celou řadu problémů, se kterou se český venkov potýkal (a potýká mnohde dodnes - nedostatek pracovních míst, odchod mladých lidí,....).

Situace se výrazně změnila v souvislosti se vstupem České republiky do EU v roce 2004, kde již byly připravovány a realizovány politiky a rozvojové strategie pro venkov. Velmi pozitivní zkušenosti měly v té době ostatní členské státy Evropské unie v otázce rozvoje venkova zejména s aplikací Iniciativy LEADER.³ Na základě těchto poznatků spustilo na jaře r. 2004 Ministerstvo zemědělství nový národní program. Ten byl nazván jako Program podpory venkovských regionů LEADER ČR.

2 Cíl a metody

Cílem příspěvku je přinést přehled o průběhu realizace tohoto programu za celou dobu jeho pětiletého trvání. A zároveň ukázat, zda a do jaké míry pozitivní zkušenosti místních akčních skupin z realizací Programu LEADER ČR ovlivnily jejich úspěšnost při získávání finančních prostředků z evropských programů OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP Zemědělství), Podopatření 2.1.4. Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+)⁴ a Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 (PRV), osy IV. LEADER.⁵ Zpracování a vyhodnocení získaných údajů o činnosti MAS a jejich účasti na programu bylo do značné míry ztíženo obtížnou dostupností kvalitních dat. Hlavní zdroj, který byl použit, byl tvořen daty a materiály, které jsou o průběhu Programu LEADER ČR pravidelně zveřejňovány na stránkách Ministerstva zemědělství ČR. Pro doplnění bylo dále čerpáno z podkladových údajů, které jsou evidovány o jednotlivých místních akčních skupinách na webových stránkách Zařazení MAS do LEADER, uvedené na <http://leader.isu.cz/regiony.aspx>. Informace o průběhu evropských programů byly získány z materiálů Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), www.szif.cz. K analýze datových zdrojů byla použita kvantitativní technika studia dokumentů.

3 Výsledky a diskuse

Program LEADER ČR byl poprvé MZe vyhlášen v březnu roku 2004 (4.3.2004). Hlavním cílem Programu LEADER ČR bylo vybudovat v České republice základnu efektivně fungujících MAS, které by byly schopny připravovat kvalitní projekty. Prostředky byly vynakládány na projekty investičního charakteru a tvorbu provázanosti jednotlivých prvků a sítí. Pro každé období byly podmínky pro čerpání těchto finančních prostředků upraveny samostatným závazným dokumentem – Pravidlem pro poskytování dotací ze státního

---

³ LEADER - Liaison Entre Actions pour le Développement de l'Économie Rurale – Propojení akcí pro rozvoj ekonomiky venkova.

⁴ V roce 2004 bylo také v gesci MZe v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP Zemědělství) připraveno a následně realizováno Opatření 2.1. Posílení přizpůsobivosti rozvoje venkovských oblastí, Podopatření 2.1.4 Rozvoj venkova (podopatření typu LEADER+). Toto opatření mělo neinvestiční charakter. Program LEADER ČR byl vytvořen jako komplementární program právě k tomuto opatření.

⁵ Program rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 se člení na 5 os: Osa I. – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví; Osa II. – Zlepšování životního prostředí a krajiny; Osa III. – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova; Osa IV. – LEADER; Osa V – Technická pomoc. Poprvé byl spuštěn v polovině r. 2007.

rozpočtu v rámci Programu LEADER ČR.⁶[1] Tento program měl především během své působnosti pokrývat „přechodné období“ let 2004-2006. A to do doby, než začne běžet nové programovací období 2007-2013 a subjekty působící na venkově budou moci čerpat finanční prostředky z nově vytvořeného Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD). Stejně jako i v případě POV se tento program setkal s velkým ohlasem mezi žadateli o podporu při realizaci jejich projektů ve venkovských oblastech. Jeho vyhlášení ze strany ministerstva nadále pokračovalo ještě i v r. 2008 (vyhlášení a příjem žádostí probíhal vždy jednou ročně). Nejaktuálnější vyhlášení programu s příjmy žádostí od jednotlivých zájemců z řad místních akčních skupin se uskutečnilo naposledy v červenci r. 2008. Počet vybraných MAS v jednotlivých letech trvání programu, včetně objemu vynaložených finančních prostředků a realizovaných projektů dokládá následující tabulka.

Tabulka 1. Počet vybraných MAS a objem vynaložených finančních prostředků v letech 2004-2008

Roky	Počet přijatých žádostí	Počet vybraných MAS	Vynaložené finanční prostředky v mil Kč.	Realizované projekty
2004	31	16	77	71
2005	41	21	70	94
2006	64	23	70	123
2007	57	24	59 ^{*)}	143
2008 ^{**)}	9	7	50	?

Zdroj: zpracováno dle údajů Ministerstva zemědělství ČR, www.mze.cz

Poznámka: *) Z důvodu nárůstu zájmu žadatelů – MAS byla původní alokovaná částka ve výši 50 mil. Kč navýšena v září r. 2007 o cca 10 mil. Kč. **) Kompletní údaje za r. 2008 nejsou ještě dispozici.

Možnost získání dalších finančních prostředků (mimo národní POV a evropský OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (opatření 2.1.)) na obnovu a rozvoj lokalit v rámci podmínek stanovených tímto programem motivovala řadu obcí, mikroregionů, podnikatelů a neziskových organizací k založení nových partnerských uskupení - místních akčních skupin. Nejvíce jich vzniklo právě na začátku uplatňování přístupů LEADER v ČR v roce 2004 a 2005. Zvyšující se počet MAS, které byly hodnotitelskou komisí v jednotlivých letech vybrány pro realizaci svých strategií a projektů, odráží také postupnou rostoucí kvalitu předkládaných projektových žádostí. Ta se promítla i do faktu, že řada uskupení byla úspěšná a získala dotaci z Programu LEADER ČR dokonce opakovaně za sebou ve více letech (jednalo se o 20 MAS). Sedm místních akčních skupin uspělo ve třech po sobě jdoucích letech vyhlášení tohoto programu, a to v rozmezí let 2004-2006. Zbývajících 13 uskupení získalo finanční prostředky dvakrát. V roce 2005 navíc souběžně také 4 místní akční skupiny obdržely dotaci v rámci OP Zemědělství, podopatření 2.1.4 – podopatření typu LEADER+. Tato situace vedla k tomu, že se v letech 2004 až 2006 postupně dostával do konečného výběru pro realizaci projektů vždy jen velmi malý podíl „nových“ MAS. Ve druhém roce trvání programu (r. 2005) to z 21 vybraných MAS byly pouze čtyři. V následujícím roce jejich počet stoupl na 9 z celkem 23 schválených. Finanční prostředky z Programu LEADER ČR tak v průběhu uvedených tří let plynuly v převážné většině do stále stejných lokalit (území). K výrazné změně tohoto stavu došlo až v posledních dvou letech (r. 2007 a 2008), kdy se naopak do výběru nedostala žádná MAS z minulých období. Tuto skutečnost potvrzuje ve svých zjištěních i Šulák a uvádí, že: „V letech 2004-2006 všechny tři národní Leadery získal Buchlov, Podještědí, Pošumaví, Rozvoj Krnovska a Vladař.“[2] Podíl místních akčních skupin v krajích, které v letech 2004 až 2007 obdržely dotaci z tohoto národního programu, uvádí tabulka č. 2.

⁶ Podrobné znění jednotlivých dokumentů viz www.mze.cz. V r. 2008 byl Program LEADER ČR 2008 jako iniciační a doplňkový program k Ose IV. Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013.

Tabulka 2. Podpořené MAS v letech 2004-2007 – krajské srovnání

Kraj	Počet MAS v kraji	Z nich obdrželo dotaci v rámci Programu LEADER ČR v letech 2004-2007
Olomoucký	18	9
Středočeský	18	6
Jihočeský	16	7
Vysočina	16	3
Zlínský	15	8
Královohradecký	13	7
Jihomoravský	12	5
Pardubický	11	3
Plzeňský	9	7
Liberecký	9	6
Moravskoslezský	9	6
Ústecký	8	2
Karlovarský	5	2

Zdroj: zpracováno dle údajů uvedených na stránkách <http://leader.isu.cz/regiony.aspx>, vlastní výpočty; čerpáno květen 2009

Poznámka: V krajích byly některé místní akční skupiny během let 2004–2007 vybrány v rámci Programu LEADER ČR pro čerpání dotace opakovaně.

Z přehledu mezikrajského srovnání vyplývá, že ve více než polovině z celkem 13 krajů byl zastoupen velký podíl místních akčních skupin, které během období let 2004 až 2007 získaly dotace z Programu LEADER ČR. Velmi úspěšně si při jejich získávání vedly zejména MAS v šesti krajích, a to v kraji Plzeňském, Moravskoslezském, Libereckém, Královohradeckém, Zlínském a Olomouckém. Ve všech uvedených krajích z něj během jeho čtyřletého vyhlášení obdržela finanční prostředky více než polovina (v pěti krajích), nebo polovina (Olomoucký kraj) ze všech místních akčních skupin, působících v daném kraji. Také MAS v dalších čtyřech krajích – Středočeském, Karlovarském, Jihočeském a Jihomoravském vykazaly obdobnou míru úspěšnosti, kdy počet úspěšných MAS v každém kraji byl jen těsně pod touto hranicí. Protipólem jsou pak na druhé straně místní akční skupiny na Vysočině, v Pardubickém a Ústeckém kraji, které ve sledovaném časovém období čerpaly jen málo těchto dotačních prostředků. Výsledky tohoto hodnocení, které vychází z podkladových údajů uvedených na stránkách <http://leader.isu.cz/regiony.aspx> mohou být ovlivněny dvěma skutečnostmi. Jednak aktuálností údajů o získaných dotacích za jednotlivá uskupení a dále tím, jak moc či naopak málo byly MAS v krajích aktivní při podávání žádostí do Programu LEADER ČR.

Finanční prostředky, které místní akční skupiny obdržely z Programu LEADER ČR, byly následně dle přehledu schválených vybraných projektů⁷ rozděleny mezi konečné příjemce. V průběhu trvání programu je možné v přehledu tématického zaměření projektů sledovat postupnou proměnu. Na počátku, v prvních dvou letech, byly tématické oblasti projektů orientovány v první řadě na nákup zemědělských strojů a různých technologických linek na zpracování zemědělských a potravinářských produktů v malém objemu, dále na rekonstrukce společenských a kulturních zařízení. Výrazný podíl také tvořily projekty se zaměřením na venkovskou turistiku. V neposlední řadě zde byly také zastoupeny projekty na zavádění informačních a komunikačních systémů do obcí, mikroregionů a pro rozvoj podnikání. K posunu došlo již v roce 2006, kdy největší objem tvořily projekty podporující rozvoj cestovního ruchu. Na druhém místě se pak jednalo o provádění rekonstrukcí a úprav vzhledu

⁷ Schválené vybrané projekty - projekty, které byly schváleny statutárními orgány dané MAS a dále prověřeny dle platných Pravidel pro poskytování dotací ze státního rozpočtu v rámci Programu LEADER ČR (s ohledem na přijatelnost projektů a výdajů) územně příslušnými Zemědělskými agenturami a pozemkovými úřady (ZAPÚ).

obcí. I nadále setrval zájem o oblast IT a možnost výstavby a modernizaci budov a areálů pro trávení volného času. Jiná situace byla v tématickém zaměření u vybraných projektů také v předminulém roce. Z rozboru schválených projektů vyplynulo, že nejvíce byly zastoupeny projekty na nákup komunální techniky na údržbu obecního majetku a zeleně. Stále se však co do četnosti na dalších místech v pořadí vyskytovala již z minulých let častá témata výstavby a rekonstrukce sportovních, kulturních zařízení a prvků občanské vybavenosti, venkovské turistiky, budování drobné infrastruktury. V povědomí obyvatel venkova (a nejen jich) sehraává v posledních letech stále větší význam ekologický přístup k životu. Ten se také v r. 2007 projevil v růstu počtu projektů s touto tematikou.

Rozbor podkladových údajů o dosud schválených žádostech z PRV ČR, Osa IV. LEADER, které jsou za jednotlivá kola žádostí prezentovány na stránkách Státního zemědělského intervenčního fondu, administrátora provádění programu potvrdil, že předchází aktivita MAS a jejich úspěšnost při získávání finančních prostředků z národního programu, ale i OP Zemědělství pokračovala i v tomto případě. V prvním roce spuštění PRV (r. 2007) bylo vybráno celkem 48 MAS, z nichž téměř polovinu představovaly právě uskupení, které v předchozím období čerpaly dotace z Programu LEADER ČR a LEADER+. Minulý rok byl schválen výběr dalších 32 místních akčních skupin, i zde opět výrazný podíl tvořily úspěšné MAS z výše uvedených programů. Jednalo se o 13 místních akčních skupin.

4 Závěr

Venkovské oblasti v České republice disponují rozsáhlým potenciálem, ať už přírodním či kulturním, který je třeba rozvíjet. Nezbytnou podmínkou pro naplňování tohoto záměru je dosažení efektu dlouhodobé stabilizace obyvatel ve venkovských regionech, která je však velmi úzce propojena s nutností zvyšování kvality jejich života.

Vysoce účinným nástrojem používaným při rozvoji venkovských oblastí je metoda LEADER. Její fungování založené na decentralizovaném přístupu zdola - nahoru podněcuje lokální aktéry v daném území k aktivnímu zapojení se do činností spojených s jeho rozvojem. Jejich sdružení do místních partnerství, funkční spolupráce uvnitř těchto uskupení a úspěšnost při získávání dotačních podpor má zásadní význam při rozvoji venkovských regionů.

Provedené vyhodnocení dokládá, že Program LEADER ČR byl vedle evropských zdrojů plnohodnotným nástrojem pro realizaci rozvojových aktivit na venkově. Podařilo se mu iniciovat vznik celé řady místních uskupení – místních akčních skupin. U těch se od počátku své existence setkal s velkým zájmem, což dokládá jak množství přihlášených žadatelů o dotaci, tak i počty dosud podpořených MAS v jednotlivých letech. Za období let 2004 až 2008 podpořil tento národní program 91 místních akčních skupin a umožnil provedení více než 431 rozvojových projektů na celém území České republiky (údaje za r. 2008 nejsou dosud zveřejněny).

Vzhledem k intenzivnímu nárůstu rozvojových aktivit ve venkovských oblastech je třeba se zabývat otázkou, zda je dotační podpora pro místní akční skupiny z Programu rozvoje venkova ČR na období 2007-2013 v ose IV. (ose III.) dostatečná. Nebo zda by měl být na národní úrovni připraven nový program, který naváže na úspěchy Programu LEADER ČR.

Reference

1. Pavlíková G., Maříková P. Obnova a rozvoj venkova – využívání Programu LEADER ČR. *Mezinárodní vědecké dni 2008, Konkurencieschopnost' a ekonomický rast: Európske a národné perspektívy*. Nitra 2008. ISBN 978-80-552-0061-3.

2. Šulák T. Leader: Nové přístupy a nové metody, nebo diktatura způsobilých výdajů? *Zpravodaj Spolku pro obnovu venkova ČR, ročník 2009, č. 02 (130)*. 2009. www.s pov.org.